

Sammanfattad version av kvalitetsrapporten läsåret 2020/2021

En lägesbedömning av grundskoleförvaltningens verksamhet

2021-12-03

Inledning

Det här dokumentet är en sammanfattad version där de viktigaste slutsatserna i grundskoleförvaltningens kvalitetsrapport presenteras. Den som vill läsa rapporten i sin helhet hittar den på Göteborgs Stads webbplats.

Grundskoleförvaltningens kvalitetsrapport beskriver kvaliteten i alla våra skol- och verksamhetsformer (grundskolor, grundsärskolor, förskoleklasser och fritidshem). Rapporten grundar sig på dokumentation från våra kvalitetsdialoger mellan utbildningschefer, rektorer och verksamhetsutvecklare. Dessa grundar sig bland annat i statistik över elevernas kunskapsresultat, enkäter och lärares behörighet.

Våra tre förstärkningsområden

Sedan grundskoleförvaltningen startade år 2018 har vi haft tre förstärkningsområden som riktlinje i vårt utvecklingsarbete. De tre förstärkningsområdena är:

Förstärkningsområdena ska vägleda arbetet med att nå de nationella målen i grundskoleförvaltningens skol- och verksamhetsformer. Genom förstärkningsområdena blir det tydligt vilka behov som finns och vilket stöd som behövs i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Kvaliteten och resultaten i våra skol- och verksamhetsformer påverkas både av vad som händer i verksamheterna och av hur förutsättningarna ser ut.

Ny skolenhetsorganisation Kvalitetsarbete med fokus på undervisning

Under det förra läsåret organiserade vi om skolenheterna och flera enheter slogs samman. Syftet var både att skapa bättre förutsättningar för rektorer att leda verksamheterna långsiktigt och att stadens elever skulle slippa byta skola så ofta.

Ett ovanligt läsår

Läsåret 2020/2021 präglades till stor del av covid 19-pandemin. För de äldre eleverna bedrevs mycket av undervisningen på distans och hos skolans personal var sjukfrånvaron större än vanligt. Rektorer, elevhälsopersonal och pedagoger har också fått lägga mycket fokus på uppdateringar kring smittoläge, kommunikation med vårdnadshavare, genomförande av tillfälliga, mer smittsäkra lösningar vid trängsel med mera, vilket troligtvis har lett till att viktigt utvecklingsarbete delvis har fått stå tillbaka under läsåret.

Att ha undervisning på distans har varit en utmaning för många elever. Både elever, pedagoger och förvaltning tagit stora kliv när det gäller att använda digitaliseringens möjligheter i undervisningen. Samtidigt mådde en del elever inte bra, och undervisningsformen gjorde att genomslaget av sociala faktorer eventuellt fick ökad betydelse. Positiva erfarenheter är att både lärare och elever upplever att möten var okomplicerade att genomföra på distans, att användningen av ett synligt och tydligt lektionsupplägg blev vanligare, att lärarna blev tydligare i beskrivningarna av kunskapsmålen och att lärarna provade flera olika examinationsformer.

Desto mer oroande är elevernas upplevelse av sin skolsituation i de yngre åren. Kvalitetsrapporten har visat att elever i årskurs två genomgående upplever flera försämringar gentemot tidigare år. Detta gäller i synnerhet elever i utsatta områden – här är sårbarheten ännu större när undervisningen blir lidande.

En del rektorer upplever att pandemin haft en viss negativ påverkan på elevernas måluppfyllelse. De elevgrupper som enligt rektorerna påverkats mest negativt är elever i behov av stöd och anpassningar samt elever med annat modersmål än svenska.

Den negativa effekt som rektorerna förväntat sig speglas dock inte i betygsresultaten för årskurs sex och nio för läsåret 2020/21. Denna bild bekräftas i sin tur också i den nationella betygsstatistiken och Skolverket konstaterar att betygen i årskurs sex och nio i grundskolan genomgående visar på stabila resultat¹. Eftersom våra resultat i årskurs 1 och 3 dock tyder på en nedåtgående utveckling ser vi att vi skulle behöva rikta en sammanhållen, kvalitetshöjande insats mot de yngre årskurserna.

¹ Skolverket (2021), Preliminär betygsstatistik våren 2021 – en jämförelse med betygen 2019 och 2020

Kunskapsresultat i olika årskurser

Här sammanfattas hur kunskapsresultaten i olika årskurser har utvecklats sedan förra läsåret.

- Strax över hälften av stadens förskoleklass elever (52,8 procent) kan visa intresse/förmåga i alla aktiviteter i kartläggningsmaterialet
- Andelen elever som uppnått kunskapskraven i årskurs ett minskar 2,4 procentenheter
- Andelen elever som når kunskapskraven i årskurs tre (matematik, svenska, svenska som andraspråk, samhällsorienterade ämnen och naturorienterade ämnen) minskar med 4,7 procentenheter
- Andelen elever som når målen i alla ämnen i årskurs sex ökar med 1,2 procentenheter
- Andelen elever som når målen i alla ämnen i årskurs nio minskar med 1,3 procentenheter
- Andelen behöriga till gymnasieskolans yrkesprogram ökar med 0,2 procentenheter
- Det genomsnittliga meritvärdet i årskurs nio ökar med 0,2 meritpoäng

Undervisningens kvalitet

Organisatoriska förutsättningar är viktiga – men de räcker sällan enbart för att åstadkomma verkliga förbättringar. Det krävs också att nya sätt att agera och handla provas. Vi ser rektors ledarskap, kollegialt lärande och systematiskt kvalitetsarbete som viktiga delar för att skolor ska sätta i system att utvärdera och utveckla undervisningen.

Det finns fortfarande brister vad gäller att utveckla lärmiljöer utifrån elevernas behov, samt att sätta in adekvat stöd för de elever som behöver. En kulturförändring kan behöva ske där fokus flyttas från eleven som problembärare till undervisningen, som är det som skolan kan påverka. Detta utgör också själva kärnan i kvalitetsarbete – att kritiskt granska den egna undervisningen och förbättra den.

Studiero

Elever i årskurs fem och nio skattar i allmänhet studieron högre 2021 än 2019. I de yngre åldrarna syns dock skillnader mellan olika socioekonomiska områden, där elever i utsatta områden upplever att studieron har försämrats.

Extra anpassningar och särskilt stöd

Vårt arbete med att uppfylla den nationella läsa-skriva-räkna-garantin pågår. Att utöka timplanen i årskurs fyra har visat sig vara positivt för studiesvaga elever. Något vi bör arbeta vidare med är att koppla ihop identifierade behov med konkreta stödinsatser på ett tydligare sätt.

I årskurs tre finns ett glapp mellan andel elever som inte når kunskapskraven och andel som får åtgärdsprogram – ett glapp som inte syns i årskurs sex eller nio, där åtgärdsprogrammen är vanligare. En kartläggning visar att kompetensen om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och om tillgängliga lärmiljöer varierar i skolans elevhälsoarbete. Här framgår det också att tydligheten i styrning och ledning ofta brister och att samverkan uteblir på grund av små tidsmarginaler.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning visar att skolor som länge har haft låga kunskapsresultat brister bland annat i överlämning av dokumentation och analyser av tidigare insatser.

Rektorsbyten har gjort att utvecklingsarbete har stannat av, och de insatser som staden har gjort har varit generella, snarare än specifika.

Tidiga insatser

I vår förra kvalitetsrapport konstaterade vi att vi behöver inrikta oss mer på stöd tidigt i skolgången. Skolsvårigheter tenderar att bli mer problematiska ju längre tid som går utan att elever får rätt stöd i tid och all tillgänglig forskning lyfter just vikten av tidiga insatser. I juni 2021 tog grundskolenämnden initiativ till att förstärka de tidiga insatserna. Vår bedömning är att insatserna till stor del behöver handla om att hitta rätt stöd för eleven efter elevens behov, vilket till största del är en kompetensfråga. Likaså finns utvecklingsområden när det gäller att följa upp om stödet får rätt effekt. Både rektorer och specialpedagoger ser betydelsen av tidiga insatser för att fånga upp elever som behöver anpassningar. Dessa båda yrkesgrupper har delvis samma bild av läget men bidrar också med olika perspektiv. Rektorerna ser till exempel att bättre samarbete krävs mellan skolans olika professioner. Specialpedagogerna menar att en systematisk analys av elevers resultat och behov lägger grunden för ett framgångsrikt arbete.

Trygghet och frihet från kränkningar

Elever i årskurs två känner sig mindre trygga över tid, i synnerhet på skolor i utsatta områden. I årskurs fyra ökar upplevelsen av att vara utsatt för mobbning i de socioekonomiskt gynnade skolorna, medan trenden är den omvända för övriga skolor. I årskurs fem upplever flickor en större otrygghet än pojkar. Många flickor i årskurs åtta upplever en alltför hög nivå av stress. Kränkningsärenden är vanligast i årskurs fyra. Den vanligaste typen av kränkning är sexuella trakasserier och den vanligast förekommande diskrimineringsgrunden är etnicitet.

Delaktighet och inflytande

I våra undersökningar svarar stadens rektorer att elevråd och liknande formella former för inflytande fungerar bra i verksamheten. Elever i årskurs två upplever minskade chanser till inflytande, medan svaren från de äldre eleverna är mer blandade.

När eleverna själva beskriver god undervisning, sammanfaller detta väl med vad forskning säger. Det framgår att de uppskattar när en lärare

- skapar en tydlighet kring mål, innehåll och förväntad utveckling,
- regelbundet återkopplar elevens utveckling,
- ger elever så mycket kraft att de får en vilja att ansvara för det egna lärandet,
- låter elever ha ett inflytande över undervisningen,
- ser till att det finns en variation i arbetssätt, -former och uppgifter,
- organiserar sin undervisning så den passar den aktuella elevgruppen,
- är engagerad, både i sitt ämne och i sina elever, samt
- inte förskjuter ansvaret att lära och utvecklas enbart till eleverna, utan ser det som ett gemensamt ansvar mellan elev och lärare.

Utvecklingsområden för undervisningens kvalitet

Vi konstaterar att lärmiljöerna behöver bli mer tillgängliga för alla elever, vilket möjligen är ännu viktigare redan i de första skolåren för att möta elever med olika typer av stödbehov.

Kompetensförsörjning

Att kompetenta lärare spelar en avgörande roll för elevernas engagemang och utveckling vet vi. Under det gångna läsåret syns en viss ökning av lärares behörighet generellt. Samtidigt råder det brist på behöriga lärare, framför allt gällande lärare i fritidshem, speciallärare, ma/no samt praktiskt-estetiska ämnen.

Legitimationsgraden är fortsatt generellt lägre i skolor med socioekonomiskt svagare elever. Samtidigt har dessa skolor en högre lärartäthet, till följd av resursfördelningsmodellen. Vi kan konstatera att rekrytering av behöriga lärare inte bara handlar om resurser.

Kontinuiteten i såväl personal- som elevgrupp kan påverka elevernas kunskapsutveckling. Det senaste året har personalstabiliteten i stadens skolor ökat. Den rådande och ökande lärarbristen gör att det finns risk för att verksamheten inte kan bemannas med nödvändig kompetens framöver. Förvaltningen behöver fortsätta arbetet med att rekrytera, utveckla och behålla kompetens inom samtliga verksamhetsformer.

Utvecklingsområden för kompetensförsörjning

Grundskoleförvaltningen har genomfört en rad insatser för att stärka kompetensförsörjningen. Trots det har grundskolorna i Göteborg inte en likvärdig tillgång till lärare och flera skolor saknar behörig personal. Vi konstaterar därför att den strategiska styrningen av kompetensförsörjningen fortsatt behöver stärkas på såväl huvudmanna- som skolenhetsnivå. Att stärka medarbetarnas, rektorers och biträdande rektorers förutsättningar att utföra det arbete de en gång utbildat sig till är ett grundläggande utvecklingsområde. Det är av stor vikt för att locka unga att utbilda sig till yrken inom grundskoleförvaltningens verksamhet, och för att få befintliga medarbetare att vilja stanna och utvecklas. Det här arbetet kräver långsiktig uthållighet i kombination med nya, innovativa metoder.

Resursfördelning och socioekonomi

Mellan stadens skolor finns tydliga skillnader i elevernas förutsättningar. Därför fördelar grundskolenämnden och förvaltningen pengarna till skolorna på ett sätt som ska kompensera för det. Grundskolenämndens resursfördelningsmodell har utvärderats och utvärderaren rekommenderar en tydligare uppföljning av hur pengarna används ute i verksamheterna. Ett sådant utvecklingsarbete har påbörjats, med inriktning på effektivitet.

Skolledningsorganisation

De organisatoriska skillnaderna mellan stadens skolor – ett resultat av stadsdelarnas olika styrning av skolan under många år – har utjämnats genom en stor förändring i skolenhetsorganisationen. Förändringen har gjort att skolor nu har mer likvärdiga möjligheter att forma en effektiv organisation.

Mot ökad likvärdighet

Skolan är en spegling av det omgivande samhället och Göteborg är en av Sveriges mest segregerade städer. Det leder till situationer där elever utan svenska som modersmål samlas i samma skolor, och dessutom behöver flytta mellan olika adresser i större utsträckning än andra. I kombination med det gällande nationella regelverket för skolplacering cementeras elevsegregationen på ett bekymmersamt vis, vilket grundskolenämnden behöver förhålla sig till och anpassa sina strategier efter.

Sedan starten 2018 har grundskolenämnden fördelat resurser utifrån elevers socioekonomiska förutsättningar. Modellen är tänkt att kompensera för skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen och att styra resurserna dit behoven är som störst. I jämförelse med många andra kommuner har Göteborgs stad ett relativt stort inslag av kompensatorisk resursfördelning. Den nya organisationen av skolenheter har också genomförts för att öka likvärdigheten bland stadens skolor och utjämna skillnader i hur de styrs.

Utvecklingsområden mot ökad likvärdighet

Dessa åtgärder – stadens resursfördelningsmodell och översynen av skolenheter – är dock inte tillräckliga för att utjämna skillnaderna i kunskapsresultat och upplevd skolmiljö mellan olika elevgrupper. Ytterligare insatser behövs för att kunna kompensera ännu mer för faktorerna som villkorar skolgången för Göteborgs Stads elever.

Konkreta åtgärder kan till exempel handla om att fortsätta med riktade insatser för ökad behörighetsgrad i socioekonomiskt svaga skolor, att underlätta för rektorsnätverk mellan dessa skolor och att utöka timplanen för mellanstadiet. Grundskolenämndens plan för meningsfull fritid bör fortsätta att fördjupas på alla aktuella skolor, eftersom en fritid som innebär mer tid med det svenska språket, rörelse och kreativitet för de flesta elever också innebär bättre förutsättningar för lärande i skolan.

Andra insatser som kan ha stor betydelse kan vara förstärkt studiehandledning på olika modersmål, insatser kring ämnet svenska som andraspråk, ett riktat värdegrundsarbete med större fokus på att förebygga elevers kränkningar av varandra på grund av etnisk tillhörighet samt en utvecklad lovskola.

Grundskoleförvaltningen

Telefon: 031-365 00 00 (kontaktcenter)

E-post: grundskola@grundskola.goteborg.se

